

1.1 DESATORO – VYZNANIE, PRISĽÚBENIA, PRIKÁZANIA

Pracovný list / Náboženstvo pre dospelých II. / www.dkuza.sk

Desatoro, nazývané aj **Dekalóg**, je súbor morálnych princípov, ktoré dal Boh prostredníctvom Mojžiša Židom. Desatoro prevzali aj samaritáni, kresťania a moslimovia. V Biblii ho nájdeme v starozákonných biblických knihách Exodus (20,2-17) a Deuteronomium (5,6-21).

Pre potreby katechézy vytvárali kresťania v priebehu dejín z biblického textu stručné, ľahko zapamätateľné syntézy. Priekopníkom bol svätý Augustín, ktorého zhrnutie (**katechetickú formulu**) Desatora používame dodnes.

Jazyk sa vyvíja, a preto sa modifikuje aj formulácia (nie obsah) Desiatich prikázaní. Pre účely katechézy v Katolíckej cirkvi sa mení tak, aby bol vo svojej dobe dostatočne zrozumiteľný. Aktuálne znenie podľa Katechizmu katolíckej cirkvi, takzvaná katechetická formula, znie:

1. Ja som Pán Boh tvoj. Nebudeš mať iných bohov okrem mňa, ktorým by si sa klaňal.
2. Nevezmeš meno Božie nadarmo.
3. Pamätaj, že máš svätiť sviatočné dni.
4. Cti otca svojho i matku svojho.
5. Nezabiješ.
6. Nezosmilniš.
7. Nepokradneš.
8. Nebudeš krivo svedčiť proti svojmu blížnemu.
9. Nebudeš žiadostivo túžiť po manželke svojho blížneho.
10. Nebudeš túžiť po majetku svojho blížneho.

Pomenovanie *Dekalóg* vzniklo spojením gréckych slov *deka* (desať) a *logos* (slovo). Slovenské slovo *Desatoro* odkazuje na počet desať. Niekedy hovoríme aj o *desiatich Božích prikázaniach*. Žiadny z názvov však úplne nevystihuje podstatu Dekalógu. Nejde totiž len o jednoduché príkazy alebo zákazy. A neobstojí ani číslovka desať, pretože v Biblii je text rozsiahlejší a členenia tohto druhu v ňom nenájdeme.

Dekalóg je vyznaním lásky Boha k človeku, je Božím prisľubom, a zároveň je aj súborom princípov, vrátane príkazov a zákazov, ktoré usmerňujú náš život.

1. **Vyznanie lásky.** „*Ja som Pán, tvoj Boh, ktorý ťa vyviedol z egyptskej krajiny, z domu otroctva*“ (Ex 20,1), hovoril pred stáročiami Boh židovskému národu krátko po tom, ako ich vyslobodil z otroctva v Egypte. Nepovedal priamo „Ľúbim vás“. Hovoril k ľudu patriarchálnej kultúry a svoju lásku k nim vyznal takpovediac otcovským spôsobom. Odvolával sa na to, čo urobil: *Ja som ťa vyviedol. Ja som ťa vyslobodil. Ja som to urobil pre teba.*
2. **Prisľúbenia.** Princípy, ktoré dal Boh Mojžišovi na vrchu Sinaj, nie sú v tvare rozkazovacieho spôsobu, ale sú sformulované v budúcom čase. Nie je tam napríklad napísané: „*Nezabíjaj!*“, ale: „*Nezabiješ!*“ Nehovorí „*Nemaj iných bohov*“, ale konštatuje, že „*nebudeš mať iných bohov*“. Iste, je to štýl, akým staroveká Hebrejčina vyjadrovala rozkazovací spôsob. Ale zároveň je to aj Boží prisľub. Akoby Boh hovoril: *Ja som Pán, tvoj Boh. A ja ťa budem tak milovať, že ti ani nenapadne hľadať iné alternatívy. Alebo: Ja som Pán, tvoj Boh, ktorý miluje život. A keď ma budeš milovať, urobím aj z teba takého milovníka života, že nezabiješ.*
3. **Hranice.** Do tretice sú tu aj nejaké príkazy a zákazy, ohraničenia pre naše správanie, ktoré majú chrániť nás aj druhých. Boh nás miluje a chce, aby sme boli slobodní. Preto, aby sme si neublížili, nám dal pravidlá pre život na slobode.

Rozdelenie Dekalógu na jednotlivé prikázania je skôr technická vec, ktorá pomáha lepšiemu pochopeniu a zapamätaniu. „V 15. storočí sa ujal zvyk vyjadrovať prikázania Desatora pozitívnymi a rýmovanými formulami, ktoré sa ľahko učili naspamäť používajú sa ešte aj dnes“ (KKC 2065).

Jedno také zhrnutie vytvoril aj Ježiš. V odpovedi zákonníkovi hovorí: „Prvé je toto: *„Počuj, Izrael, Pán, náš Boh, je jediný Pán. Milovať budeš Pána, svojho Boha, z celého svojho srdca, z celej svojej duše, z celej svojej mysle a z celej svojej sily!“* Druhé je toto: *„Milovať budeš svojho bližneho ako seba samého!“* Iného, väčšieho prikázania, ako sú tieto, niet“ (Mk 12,29-31).

Všimnite si dve slovesá:

- **Počúvaj.** Počúvaj Božie vyznanie lásky: *„Ja som Pán, tvoj Boh, ktorý ťa vyviedol z otroctva...“*
- **Budeš milovať.** Je to prikáz vo forme prísľubu. Dovoľte Kristovi, aby vás premenil. Tak to hovorí Katechizmus: *„Keď veríme v Ježiša Krista a máme účasť na jeho tajomstvách a zachováваме jeho prikázania, sám Spasiteľ prichádza, aby v nás miloval svojho Otca a svojich bratov, nášho Otca a našich bratov. Vďaka Svätému Duchu sa jeho osoba stáva živou a vnútornou normou nášho konania“* (KKC 2074).

Sami, vlastnými silami, nedokážeme milovať Boha „z celého svojho srdca, z celej svojej duše, z celej svojej mysle a z celej svojej sily“, ani „svojho bližneho ako seba samého.“ Veď milovať „je viac ako všetky zápalné a ostatné obety.“

Úloha

Naučte sa naspamäť Ježišove slová z Mk 12,29-31:

- **Počuj, Izrael, Pán, náš Boh, je jediný Pán.**
- **Milovať budeš Pána, svojho Boha, z celého svojho srdca, z celej svojej duše, z celej svojej mysle a z celej svojej sily!**
- **Milovať budeš svojho bližneho ako seba samého!**
- **Iného, väčšieho prikázania, ako sú tieto, niet.**

2.1 PRVÉ PRIKÁZANIE – BLÍZKOSŤ

Pracovný list / Náboženstvo pre dospelých II. / www.dkuza.sk

Kľúčovou témou prvého prikázania Desatora je **blízkosť**. „*Ja som Pán, tvoj Boh,*“ (Ex 20,2), hovorí Pán. Dekalóg začína tým, že Boh sa dáva spoznať, predstavuje sa, hovorí o sebe, kým je, vymenúva, čo všetko pre človeka urobil. Akoby tým nabádal človeka: „Ver mi, spoľahni sa na mňa, prijmi moju lásku.“

Prvé prikázanie je istým spôsobom jediným prikázáním a ostatné sú jeho aplikáciou. Celé ho možno zhrnúť do túžby Boha, ktorý chce zaujať jediné, centrálné miesto v našom živote.

Slová „*Nebudeš mať iných bohov okrem mňa!*“ možno z hebrejčiny doslovne preložiť ako prosbu, aby „žiaden boh nestál pred mojou tvárou“. Akoby Boh prosil: Nech medzi nami, medzi mojou tvárou a tvojou tvárou, nikdy nie je nič iné a nikto iný. Je to možno najintímnejšia žiadosť, akú si môžeme predstaviť. Ved' predsa tvár je pri tvári najbližšie vtedy, keď sa chcú dvaja pobožkať.

Hriechy proti prvému prikázaniu

Po vyhlásení prosby o blízkosť nasleduje vymenovanie toho, čo by mohlo tú intimitu rozbiť. Akoby Boh hovoril o tých, ktorí sa chcú vtisnúť medzi tie dve tváre, medzi tých dvoch, ktorí si veľmi zblízka hľadajú do očí. Katechizmus hovorí v tomto zmysle o **poverách, modloslužbe, veštení, mágii**, či o **svätokrádeži**, ktoré narušajú intimitu vzťahu s Bohom:

- Prvé prikázanie zakazuje uctievať iných bohov okrem jediného Pána, ktorý sa zjavil svojmu ľudu. Zakazuje **poveru a neúctu voči Bohu** (KKC 2110).
- **Povera** je vybočenie náboženského cítenia a úkonov, ktoré ono ukladá. Môže vplývať aj na kult, ktorý vzdávame pravému Bohu, napríklad keď sa pripisuje takmer magická dôležitosť určitým, ináč oprávneným alebo potrebným praktikám. Pripisovať účinnosť modlitieb alebo sviatostných znakov iba ich materiálnej stránke bez ohľadu na vnútorné dispozície, ktoré vyžadujú, znamená upadnúť do povery (KKC 2111).
- Prvé prikázanie odsudzuje **mnohobožstvo** (polyteizmus) a vyžaduje od človeka, aby neveril a neuctieval iné božstvá okrem Jediného (KKC 2112).
- Treba odmietnuť aj všetky formy **veštenia**, uchýľovanie sa k zlým duchom, vyvolávanie mŕtvych alebo iné praktiky, o ktorých sa mylne predpokladá, že „odhaľujú“ budúcnosť. Používanie horoskopov, astrológiu, čítanie z ruky, výklad predpovedí alebo osudov, jasnovidectvo sú v protiklade s úctou a rešpektom, ktoré sme povinní mať jedine voči Bohu (KKC 2116).
- Všetky praktiky **mágie**, ktorými si človek chce podmaniť skryté mocnosti, aby ich postavil do svojich služieb a dosiahol nadprirodzenú moc nad bližným, hoci aj preto, aby mu získal zdravie, vážne odporujú čnosti nábožnosti (KKC 2117).
- **Svätokrádež** spočíva v znesväcovaní sviatostí, liturgických úkonov, osôb, predmetov a miest, ktoré sú zasvätené Bohu alebo v nedôstojnom zaobchádzaní s nimi (KKC 2120).

Čnosť nábožnosti

Zredukovať však prvé prikázanie len na otázku, ako sa voči nemu nepreviniť, by znamenalo veľké ochudobnenie nášho života. Uvažujme, **ako žiť prvé prikázanie, ako žiť vzťah s Bohom tvárou v tvár**, teda ako mu byť to najbližšie. Katechizmus tento spôsob života nazýva **čnosťou nábožnosti**.

- Klaňať sa Bohu, modliť sa k nemu, vzdávať mu pravý kult, plniť prisľúbenia a sľuby, ktoré mu boli dané, to všetko sú úkony čnosti nábožnosti, ktoré pochádzajú z poslušnosti voči prvému prikázaniu. (KKC 2135).

Čnosť je trvalý návyk, každodenný zvyk konania nejakého konkrétneho dobra. V tomto prípade je tým dobrom nábožnosť. Nábožný je človek, ktorý sa modlí k Bohu, vzdáva mu pravý kult, plní

svoje sľuby... Za každých okolností, v šťastí i nešťastí, v zdraví i chorobe, vtedy keď Boh plní všetky jeho prania, i vtedy, keď koná úplne naopak, nezávisle od pocitov a okolností, ho miluje a ctí každý deň.

Desatoro, to nie sú len príkazy a zákazy. Sú to aj prisľúbenia. Veď Boh nehovorí: *Nemaj iných Bohov, neklaňaj sa im*. Ježiš nehovorí: *Klaňaj sa jedinému Bohu*. Nepoužíva imperatív, používa budúci čas: „*Pánovi, svojmu Bohu, sa budeš klaňať a jedine jemu budeš slúžiť*“ (Mt 4,10).

Ak žijeme tvárou v tvár voči svojmu Bohu, on nás postupne premieňa na ľudí, ktorý sa budú klaňať jedine svojmu Bohu a jedine jemu budú slúžiť.

Úloha

Preformulujte prvé prikázanie tak, aby to boli vaše slová a vyznanie.

² Ja som Pán, tvoj Boh, ktorý ťa vyviedol z egyptskej krajiny, z domu otroctva.

³ Nebudeš mať iných bohov okrem mňa! ⁴ Neurobíš si modlu, ani nijakú podobu toho, čo je hore na nebi, dolu na zemi alebo vo vode pod zemou! ⁵ Nebudeš sa im klaňať, ani ich uctievať! Lebo ja, Pán, tvoj Boh, som žiarlivý Boh, ktorý tresce neprávosti otcov na deťoch do tretieho a štvrtého pokolenia u tých, čo ma nenávidia, ⁶ milosrdenstvo však preukazuje až do tisícého pokolenia tým, čo ma milujú a zachovávajú moje príkazy (Ex 20,2-6).

Ty si Pán, môj Boh _____

3.1 DRUHÉ PRIKÁZANIE – SVÄTÉ MENO

Pracovný list / Náboženstvo pre dospelých II. / www.dkuza.sk

Keď sa Mojžiš pýtal, aké je Božie meno, ktoré má oznámiť Izraelitom, dostal odpoveď „*Ja som, ktorý som!*... *Toto povieš Izraelitom: ‚Ja-som‘ ma poslal k vám!*“ (Ex 3,14). V hebrejskom texte sú miesto výrazu „*Ja-som*“ štyri spoluhlásky, posvätný tetragramaton **JHVH**. Toto Božie meno poznali Izraeli už predtým, vyskytuje sa aj v mene Mojžišovej matky, ba možno ho nájsť aj na tabuľkách z Chamurapiho čias. Meno je zložené len zo spoluhlások preto, lebo hebrejské písmo pôvodne neobsahovalo samohlásky. Tie sa dopĺňali až pri čítaní.

Z obavy, aby neporušili druhý príkaz Desatora Židia Božie meno vôbec nevyslovovali. Ani keď čítali Bibliu. Všade tam, kde bolo napísané JHVH, prečítali miesto toho slovo Adonaj, čo znamená Pán. Samohlásky pridali do Hebrejčiny až masoréti niekedy po šiestom storočí po Kristovi. A vtedy k tetragramatonu JHVH pridali samohlásky slova Adonaj. Takže JHVH dnes čítame väčšinou Jahve.

Podľa Mišny (záznam ústnej tradície Judaizmu) sa sväté meno JHVH vyslovovalo len raz v roku, na sviatok Jom Kippur ho vyslovil veľkňaz vo veľsvätyni. Lenže po zániku chrámu bola skutočná výslovnosť Božieho mena zabudnutá.

V treťom storočí pred Kristom nariadil kráľ Ptolemaios II. Filadelfos 70 židovským učencom pre potreby alexandrijskej knižnice preložiť Starý zákon do gréčtiny. Preklad dostal názov podľa počtu prekladateľov septuaginta (LXX). V tomto preklade všade tam, kde sa v hebrejskej biblii nachádzalo Božie meno JHVH, napísali grécke **Kyrios**, Pán.

Podľa tohto vzoru aj Nový zákon rezervuje slovo Kyrios len pre Boha. Teda, keď niekto vyhlási, že Ježiš je Pán, vyznáva vieru v jeho Božstvo. Pokojne by tam mohlo byť napísané miesto Pán (Kyrios) JHVH. Všimnite si, že v našom preklade je toto Pán vždy s veľkým P. Z úcty k židom a hlavne k Bohu samotnému, však ani my zbytočne Božie meno JHVH nevyslovujeme.

Inak sa s (ne)používaním Božieho mena vo Svätom písme vyrovnali bratia Česi. Tetragramaton JHVH prekladajú slovom Hospodin. V češtine znie text druhého prikázania „*Nezneužiješ jména Hospodina, svého Boha.*“

Nezneužiješ...

Vďaka českému prekladu si môžeme všimnúť aj ďalší dôležitý prvok a síce slovo „*nezneužiješ*“ namiesto nášho „*nevezmeš nadarmo*“. Sú to synonymá. No slovo **zneužiť** nesie v sebe aj ďalšie významové odtiene. Zameriame sa na tri: znásilniť, zneuctiť a premárniť.

1. Znásilniť pravdu. Zneužitie v zmysle znásilnenia môžeme vzťahovať na pravdu.

- Sľúbiť niečo druhým v mene Boha a spreneveriť sa takému sľubu sa rovná zneužitiu Božieho mena, ktoré robí z Boha klamára. Je to znásilnenie pravdy, pretože Boh je Pravda (KKC 2147).
- Znásilnením pravdy je aj **rúhanie sa**. Rúha sa človek, ktorý vyslovuje, vo vnútri alebo navonok, nenávisťné, vyčítavé slová o Bohu a hovorí o ňom zle, neúctivo. Rúhaním je aj odvolávanie sa na Božie meno, aby sa ním zakryli zločinné praktiky, zotročovanie národov, mučenie alebo zabíjanie ľudí (KKC 2148). Pretože to nemá v skutočnosti s Bohom nič spoločné.
- Patrí sem aj **krivá prisaha**, ktorá volá Boha, aby dosvedčoval lož. Pritom on je vždy verný svojim prisľúbeniam (KKC 2150). Nasledujúc svätého Pavla, cirkevná Tradícia pochopila, že Ježišove slová nie sú proti prisaha, keď sa koná z vážneho a primeraného dôvodu (napríklad pred súdom). Prisahu, to jest vzývanie Božieho mena za svedka pravdy možno zložiť iba na základe pravdy, rozvážnosti a spravodlivosti. (KKC 2154)

2. Zneuctiť meno. Druhý význam slovesa zneužiť je zneuctenie, neúcta.

- Sem patria napríklad **kliatby**, do ktorých je vložené Božie meno bez úmyslu rúhať sa, napríklad v hneve, v rozrušení a podobne. A samozrejme aj zneužívanie Božieho mena pri nejakých magických rituáloch (KKC 2149).
- Môžeme sem zaradiť aj **používanie Božieho mena**, mena Ježiša Krista, Panny Márie a svätých **urážlivým spôsobom**.

3. Premárniť. Zneužiť, vysloviť nadarmo, znamená aj premárniť (príležitosť). Predstavte si, že máte možnosť rozprávať sa s niekym výnimočným, koho obdivujete. Premárnite ten čas rečami o počasí alebo povrchnými táraninami? Určite nie. Nepoznáme nikoho výnimočnejšieho a obdivuhodnejšieho, ako je Boh.

- Svätosť Božieho mena vyžaduje, aby sme sa k nemu neuchýľovali pre malicherné záležitosti a neskladali prísahu v takých okolnostiach, v ktorých by sa to mohlo vysvetľovať ako schvaľovanie moci, ktorá prísahu neprávom požaduje. (KKC 2155)

Bezenné a prázdne reči

Čo do slovenčiny prekladáme slovom *nadarmo*, doslovne označuje niečo *bezenné*, čo neslúži na nič, hoci vzbudzuje opačný dojem. Ide tu teda o síce pekne a zbožne znejúce, ale v princípe bezenné, prázdne alebo dokonca falošné, či nepravdivé reči.

Môže sem patriť modlitba, ktorá je len predstieraná, no v skutočnosti prázdna. Človek môže volať na Pána Boha, a ani trochu nemať túžbu, aby to skutočne malo nejaký dôsledok.

Pozor, nemám tu na mysli každú nesústredenú modlitbu, všetky tie slová, ktoré z človeka vychádzajú tak nejak samy od seba. Ani slávenie, v ktorom chýba srdce v zmysle pocitov. To nie nemusí byť ani bezenné, ani prázdne. **Bezenné a prázdne je to, čo je bez lásky** (nie v zmysle emócií, teda pocitu lásky, ale v zmysle rozhodnutia, obety a poslušnosti).

Je iné, či z posledných síl nejako odriekame modlitbu, na ktorú sa ani nedokážeme sústrediť a robíme to zdanlivo automaticky, pretože sme príliš unavení alebo rozrušení. A úplne iné je, ak navonok zbožne odriekame modlitby dokonale ako stroj hlavne preto, že sa to ľuďom páči a ocenia to, alebo trebárs preto, že máme potom zo seba pocit dokonalosti a vedomie, že sme lepší ako ostatní. V tom druhom prípade je to prázdne vzývanie Božieho mena. Spomeňte si na podobenstvo o farizejovi a mýtnikovi.

Úloha

Preformulujte druhé prikázanie tak, aby sa stalo vašim vyznaním.

²Ja som Pán, tvoj Boh, ktorý ťa vyviedol z egyptskej krajiny, z domu otroctva...

⁷Nevezmeš meno Pána, svojho Boha, nadarmo! Lebo Pán nenechá bez trestu toho, kto bude brať jeho meno nadarmo (Ex 20,2.7).

Ty si Pán, môj Boh

4.1 TRETIE PRIKÁZANIE – SPOMÍNAJ A ODPOČÍVAJ

Pracovný list / Náboženstvo pre dospelých II. / www.dkuza.sk

„Spomni na sobotňajší deň, aby si ho zasvätil“, hovorí Mojžiš v Dekalógu. Slovo **sobota**, z hebrejského *šabat* alebo v jidiš *šábes*, znamená **odpočinok**.

Počas Babylonského zajatia Židia vyhodnotili, že jednou z hlavných príčin ich národnej tragédie (zajatie a zničenie chrámu) bolo **znesväcovanie šabatu**. Vytvorili preto systém nariadení a pravidiel, ktoré mali zabrániť, aby sa situácia budúcnosti zopakovala.

Na základe biblického výpočtu prác, daného do súvisu so zákazom práce v sobotu, vytvorili **zoznam 39 základných činností, ktoré sú v sobotu zakázané**. Sadenie, oranie, zberanie úrody. Miesenie, varenie, strihanie, šitie, písanie dvoch písmen, stavanie, zapálenie alebo uhasenie ohňa, úder kladivom... To sú niektoré zo základných činností zakázaných v sobotu.

Ďalšie sú od nich odvodené. Napríklad pretože je zakázané zapálenie alebo uhasenie ohňa, nie je dovolené ani rozsvietiť alebo zhasnúť elektrické svetlo. Alebo šoférovať auto, dôvodom je spaľovací motor...

V prípade ochrany života platí pravidlo, že záchrana duše odsúva šabat. V takej situácii je nielen dovolené, ale priamo prikázané šabat porušiť.

Prečo nedeľa

Sobota je siedmy deň, ňou končí týždeň. V biblickom počítaní času je **nedeľa prvým dňom** nového týždňa. Naše slovo *nedeľa* je zo slovanského *ne + delati*, teda *ne + robiť*, teda v podstate to, čo znamená hebrejské šabat. Rimania hovorili nedeli *Deň Slnka (Dies solis)*, podobne je to dnes v angličtine *Sunday* alebo nemčine *Sontag*.

„V deň Slnka... sa všetci schádzame preto, že je to prvý deň [po židovskej sobote, ale aj prvý deň], v ktorom Boh, keď premenil tmú a hmotu, stvoril svet, a preto, že náš Spasiteľ Ježiš Kristus v ten deň vstal z mŕtvych“, hovorí sv. Justín vo svojej apológii. Stvorenie sveta začalo v nedeľu.

- Nedeľa sa zreteľne líši od soboty a pre kresťanov ju nahrádza. V Kristovej Veľkej noci nedeľa završuje duchovnú pravdu židovskej soboty a zvestuje večný odpočinok človeka v Bohu (KKC 2175).
- Slávením nedele sa zachová morálny predpis prirodzene vpísaný do ľudského srdca, ktorým „sa prikazuje vonkajší kult Boha na znak spoločného dobrodenia, ktoré sa týka všetkých“. Nedeľný kult spĺňa morálny príkaz Starej zmluvy, z ktorého preberá rytmus a ducha tým, že každý týždeň oslavuje Stvoriteľa a Vykupiteľa vlastného ľudu (KKC 2176).

Nedeľa kresťanov

„Pamätaj na sobotný deň a zasväť ho“ (Ex 20, 8). Toto je tretie prikázanie, ktoré sa týka Božej lásky. V prvom ukázal Boh Mojžišovi, aký je medzi nimi vzťah a čo do toho vzťahu nepatrí, ak má prinášať ovocie a nepokaziť sa. V druhom prikázaní mu ukázal, akým mocným je Bohom a aké divy dokáže vykonať jeho meno, ktoré sa nad ním vzýva. A konečne v treťom prikázaní otvára ohromnú perspektívu, ktorá sa úplne vymyká nášmu obvyklému vnímaniu ísť v nedeľu do kostola a vyhýbať sa práci.

Návrat do raja

Hebrejské slovo pomenúvajúce sobotňajší odpočinok môžeme najjednoduchšie preložiť ako *byť nadšený*. Odpočívať v hebrejčine teda znamená: byť nadšený, oslavovať, chváliť.

Boh nepozná únavu, nepotrebuje oddychovať. Keď Biblia hovorí o jeho odpočinku, ukazuje, že po šiestich dňoch tvorenia bol nadšený, keď videl všetko, čo urobil a vytvoril. Od úžasu akoby zmeravel. Dôvodom jeho úžasu je človek. Keď bolo všetko stvorené, hovorí Písmo, že Boh videl, že je to veľmi dobré. Akoby Boh v tomto prikázaní hovoril: „Ja som Boh, ktorý na teba, človeče,

hľadím v nemom úžase a jednoducho sa neviem udržať na nohách. Veľmi by som chcel, aby si sa aspoň na jeden deň v týždni vrátil do toho stavu, keď som na teba hľadel práve takto.“

Sláviť nedeľu v tomto zmysle znamená **vrátiť sa do raja**, do času pred hriechom, aspoň raz v týždni (si) žiť ako v raji.

Večná nedeľa

Prikázanie sa začína slovom: *spomeň si* alebo *pamätaj*. Pamätať po hebrejsky znamená zastaviť na chvíľu to, čo robíme, a snažiť sa myslieť na niečo iné. „*Pamätaj, aby si svätzil sviatočný deň,*“ teda: „Si tu aj pre niečo iné, než to, čomu sa venuješ celý týždeň. Na chvíľu sa vytrhni z bežného života a myslí na to, čo je ďalej, čo ešte len príde.“

Pripomína to záver židovského slávenia šabat, Šabat končí *Havdalou*. Havdala znamená rozdelenie. Je to rituál, ktorým sa akoby vrátia z posvätného času šabat do svetského týždňa.

V tomto zmysle sláviť nedeľu znamená vstúpiť do iného času.

Čím je teda nedeľa pre nás kresťanov?

Je to čas, keď slávime spomienku:

- Pamätáme na to, čo pre nás Boh urobil.
- Pamätáme na druhých, dávame ich do stredu našej pozornosti. Preto je nedeľa dňom našej dobročinnosti a zvláštnej pozornosti k tým, ktorí sú na okraji. Navštevujeme starých, chorých, osamelých...
- Pamätáme na večnú nedeľu. Liturgia je sprítomnením spásnej udalosti. Ale my chceme celý deň prežívať tak, ako ho budeme žiť v nebi. Pamätáme na večnosť.

Je to zároveň čas, keď odpočívame:

- Žijeme tento deň ako návrat do raja, do času pred hriechom, tak, aby sa Boh opäť mohol z nás radovať. Aj preto začíname nedeľnú svätú omšu úkonom kajúcnosti.
- Napodobňujeme Boha, učíme sa od neho odpočinku.
- Žijeme tento deň tak, aby bol príležitosťou pre odpočinok aj pre ostatných.

Úloha

Nemáme žiadny oficiálny zoznam zakázaných nedeľných činností a nie je ani dôvod ho vytvárať. Miesto toho si napíšte zoznam činností, ktoré vám pomáhajú prežívať nedeľu tak, že je pre vás *spomienkou a návratom do raja*.

5.1 ŠTVRTÉ PRIKÁZANIE – CHVÁL A NES BREMENO

Pracovný list / Náboženstvo pre dospelých II. / www.dkuza.sk

Pri prekladaní Dekalógu preložil slovenský prekladateľ hebrejské slovo *kabbed* slovenským výrazom *ctiť*. Nie je to veľmi presný preklad, pretože vyjadruje len jeden z rozmerov hebrejského slova. Ale ak sa chceme vyhnúť dlhým opisom, lepšie slovo v slovenčine nemáme.

Hebrejskí komentátori sa zamýšľali nad tým, čo vlastne znamená hebrejské *kabbed* v praxi. Podľa nich toto slovo označuje povinnosť starať sa, zaujímať sa, podporovať, prijať zmenu rolí, zabezpečiť rodičom obživu a vhodné oblečenie, aby neboli na staré kolená vystavení na posmech, napĺňať ich duchovné a duševné potreby, tráviť s nimi čas. A po smrti ich náležite pochovať, nespomínať na zlo, ktorého sa dopustili z ľudskej slabosti, chrániť ich česť, modliť sa za nich a prinášať za nich obety. Naopak neznamená to povinnosť poslúchať, tá zaväzuje len deti, ktoré nie sú plnoleté. A v hebrejskom chápaní sa prikázanie vzťahuje výlučne na otca a matku.

Bremeno chvály

Dekalóg po slovensky nazývame Desatorom prikázaní. Ale v skutočnosti je v tom zozname len jeden jediný príkaz, ten štvrtý. Ostatné, tak ako sú naformulované, sú skôr varovania, zákazy alebo prísľuby.

Už sme spomenuli ťažkosti s hebrejským slovom *kabbed*, ktoré sa pre nedostatok výstižnejších slov prekladá do slovenčiny slovom *úcta*, *ctiť*. Jeho význam je však širší a zahŕňa aj idey **chvály** i **bremena**.

- **Chvála.** Ctiť si niekoho znamená vážiť si ho, považovať ho za dôležitého, akceptovať alebo rešpektovať, vnímať ho ako chvályhodného. Pre mnohých z nás je plnenie tohto prikázania radostným zadosťučinením, pretože máme veľa svätých otcov a svätých matiek, ktorých príklad je hodný nasledovania. Ale všetci také šťastie nemajú.
- **Bremeno.** Koreň hebrejského slova, ktoré prekladáme ako *úcta*, označuje doslova *bremeno*, niečo, čo veľmi tlačí k zemi, čosi, čo je veľmi ťažké nosiť, čo môže priam rozmliaždiť. To je rozmer štvrtého prikázania v prípade, že máme dočinenia s rodičom, ktorý spôsobuje svojmu dieťaťu nejakú veľkú krivdu alebo ho emocionálnym, psychickým či fyzickým spôsobom raní. Keď takýto človek počuje, že si má ctiť svojho otca alkoholika alebo matku, ktorá ho emocionálne vydiera, rodí sa v ňom veľmi prirodzený reflex vzbury. Ctiť si ich je vtedy skutočným bremenom.

Ak si rodičia splnili všetky povinnosti, telesné, materiálne a duchovné, ctiť si ich vyžaduje **zásada spravodlivosti**. Ak v niečom zlyhali, ctiť si ich vyžaduje **zásada milosrdenstva**, nie zásluhy. Láska k rodičom a iným môže byť čímisi, čo veľmi zaťažuje naše bedrá, čímisi, čo je spojené s veľkým trápením a Boh o tom dokonale vie. Preto ho sformuloval práve takýmto dvojznačným spôsobom.

Štvrté prikázanie nie je nabádaním k falšovaniu reality či k nútenému pretvarovaniu sa, že niečo, čo je zlé, je v skutočnosti dobré. Zdá sa, že Pán Boh hovorí niečo iné. Prosí nás, aby sme tam, kde je láska bremenom, nerezignovali, neodchádzali a neutekali, ale skúšali bremeno niesť. Môže to byť veľmi ťažké bremeno, ťažké ako Kristov kríž.

Je ľahké milovať a ctiť tých, ktorých nepoznáme, s ktorými trávime málo času a navyše si ten spôsob, akým s nimi čas trávime, môžeme slobodne organizovať. Štvrté prikázanie je zamerané na osoby, ktoré môže byť veľmi ťažké milovať, pretože ich nemôžeme len tak opustiť, ujsť, vyhýbať sa im, ignorovať ich...

Hľa, moja matka

Ježiš radikálne rozšíril význam slova rodina a tým aj štvrtého prikázania. Pozrel sa na okolo sediacich a prehlásil: „*Hľa, moja matka a moji bratia*“ (Mk 3,34). Cirkev učí, že štvrté prikázanie sa nevzťahuje len na vzťah *rodičia – deti*, ale zahŕňa aj vzťah k ostatným autoritám. Zvlášť pripomína povinnosti občanov voči spoločnosti a štátu.

- Podľa štvrtého prikázania Boh chcel, aby sme po ňom ctili svojich rodičov a tých, ktorých pre naše dobro obdaril autoritou (KKC 2248).
- Povinnosťou občanov je spolupracovať s občianskou mocou na budovaní spoločnosti v duchu pravdy, spravodlivosti, solidarity a slobody (KKC 2255).

V prípade vzťahu *rodičia – deti* katechizmus rozlišuje medzi povinnosťami detí **nepnoletých a plnoletých**. Pri deťoch okrem úcty zdôrazňuje vďačnosť, poslušnosť a pomoc. Pri dospelých pripomína, že **poslušnosť voči rodičom prestáva osamostatnením sa** (emancipáciou) detí, ale **neprestáva úcta**.

- Štvrté prikázanie pripomína deťom, ktoré dospeli, ich zodpovednosť voči rodičom. Podľa svojich možností im majú poskytovať hmotnú a morálnu pomoc v rokoch staroby alebo v čase choroby, opustenosti a núdze. Ježiš pripomína túto povinnosť vďačnosti (KKC 2218).
- Pomerne veľa pozornosti venuje Katechizmus aj povinnostiam rodičov voči deťom. Rodičia majú rešpektovať a podporovať povolanie svojich detí. Majú mať na pamäti a učiť svoje deti, že prvotným povolaním kresťana je nasledovať Ježiša Krista (KKC 2253).

Úloha

Naučte sa naspamäť verš Dt 5,16:

Cti svojho otca a svoju matku, ako ti prikázal Pán, tvoj Boh, aby dni tvojho života dlho trvali a aby sa ti darilo na zemi, ktorú ti dá Pán, tvoj Boh!

